

42. Türk yazılı basınında COVID-19 terimleri: Sorunlar ve çözüm önerileri

Ayşe TURAN¹

Ceylan YILDIRIM²

APA: Turan, A.; Yıldırım, C. (2021). Türk yazılı basınında COVID-19 terimleri: Sorunlar ve çözüm önerileri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö9), 525-551. DOI: 10.29000/rumelide.983918.

Öz

Bu çalışmada, Türk yazılı basınında COVID-19 terimlerinin kullanımına ilişkin sorunların açığa çıkarılması ve sorunların çözümü için öneri sunulması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede, COVID-19 terimleri, Türk yazılı basınında yer alan COVID-19 haberleri aracılığıyla incelenmektedir. COVID-19 terimlerinin kullanımında, Türkiye'deki terminolojik düzenlemelerin ardından herhangi bir değişiklik olup olmadığını görebilmek için terimlerin kullanımı, hastalığın ilk çıktığı dönem ile terminolojik düzenlemelerden sonraki dönem olmak üzere iki dönemde incelenmektedir. Ayrıca, terimlerin uygunluğu önceden belirlenen terim değerlendirme ölçütlerine göre değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada, ilk olarak, basında kullanılan COVID-19 terimlerinin değerlendirilmesinde başvurulacak ölçütler belirlenmekte, ardından, COVID-19 terim sorunlarına ilişkin söylemler Türkiye bağlamında ele alınmakta ve sorunların çözümü için hangi terminolojik düzenlemelerin gerçekleştirildiği açığa çıkarılmaktadır. Daha sonra, Türk yazılı basınından haber örnekleriyle, COVID-19 terimlerinin, terminolojik düzenlemeler öncesi dönem ile sonrası dönem olmak üzere iki dönemdeki kullanımlarının analizi gerçekleştirilmektedir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında, COVID-19 ile ilgili Türkiye'deki terminolojik düzenlemeler öncesi dönem haberlerinde, daha ziyade yabancı kökenli terimlerin kullanıldığı ve ödünçlenen yabancı kökenli terimlerin Türkçe yazılışlarında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Aynı haber metni içerisinde dahi aynı kavramın farklı belirtilerle karşılaştığı görülmüştür. Yabancı kökenli terim kullanımının, basın dilinde hedef kitle olan halka hitap etmediği ve açıklık ilkesiyle örtüşmediği anlaşılmıştır. Terminolojik düzenlemeler sonrası dönem haberlerinde ise yabancı kökenli terim kullanımının kısmen devam ettiği fakat terimlerin Türkçe karşılıklarının kullanımının yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, hayati öneme sahip alanlarda teknik terim kurullarının hazır bulundurulması gerek Türkçe karşılıkların daha kısa sürede önerilmesiyle terim sorunlarının çözülmesine gerek dilin gelişimine katkı sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Türk yazılı basını, COVID-19, terim sorunları, belirtim değerlendirme ölçütleri, terminolojik düzenlemeler, Türkçe terim karşılıkları

COVID-19 Terms in Turkish print media: problems and solution suggestions

Abstract

This study aims to reveal the problems related to the use of COVID-19 terms in the Turkish print media and to offer suggestions for solving the current problems. In this context, COVID-19 terms are examined through COVID-19 news in the Turkish print media. In order to see whether there is any change in the

¹ YL, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mütercim Tercümanlık ABD (Ankara, Türkiye) ayseturan87@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8691-4767 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 10.07.2021-kabul tarihi: 20.08.2021; DOI: 10.29000/rumelide.983918]

² Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fransızca Mütercim Tercümanlık ABD (Ankara, Türkiye), ceylany@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8456-0299

use of COVID-19 terms after the terminological regulations in Turkey, the use of the terms is examined in two periods, first the period before the terminological regulations and then the period after the terminological regulations. In addition, the appropriateness of the terms is evaluated according to the term evaluation criteria determined beforehand. In this regard, firstly, the criteria to be used in the evaluation of COVID-19 terms used in the press are determined, then the discourses on COVID-19 term problems are discussed in the context of Turkey and the terminological attempts and regulations in Turkey related to COVID-19 are revealed. Then, by using news samples from the Turkish print media, the use of COVID-19 terms in two periods, the period before and after the terminological regulations, is analyzed. In this study, it has been observed that in the news before the terminological regulations in Turkey regarding COVID-19, foreign origin terms are used and there are differences in the Turkish spelling of the foreign origin terms. It has been seen that the same concept is met with different spellings even within the same news text. It has been understood that the use of foreign terms in the language of the press does not address the target audience and does not coincide with the principle of clarity. In the news after terminological regulations, it is possible to say that the use of terms borrowed by foreign origins partially continued, but the use of Turkish equivalents of the terms was published. Finally, having technical term boards ready in vital areas will contribute to solving term problems by offering Turkish equivalents in a shorter time and to the development of the language.

Keywords: Turkish print media, COVID-19, term problems, term evaluation criteria, terminological regulations, Turkish term equivalents

Giriş

COVID-19'un 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edilmesinden bu yana (1 yılı aşkın bir süredir), hayatımızda önemli değişikliklerin meydana geldiğini söylemek mümkündür. Bu değişikliklerin en temel olarak sosyal yaşamda, iş yaşamında ve politik yaşamda hissedilir olduğu söylenebilir. Ayrıca, sağlık, ekonomi ve eğitim alanlarında da bazı değişim ve dönüşümler gerçekleşmiştir. COVID-19 nedeniyle, sadece eğitim alanında bir anda ön plana çıkan ve eğitimin sürdürülmesinde kilit nokta görevi gören uzaktan eğitim modelini göz önünde bulundursak, özellikle bazı alanlarda köklü değişikliklere neden olan bu salgının, hayatı ne denli etkilediğini anlayabiliriz. Diğer birçok alanda da salgının neden olduğu sorunlara çözüm aranırken, bazı değişikliklerin meydana geldiği söylenebilir fakat bu değişikliklerdeki en temel ortak paydanın, genel olarak, işleri, süreçleri, görevleri ve günlük yaşamdaki birçok etkinliği uzaktan gerçekleştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Örnekler arasında, dans, spor, müzik gibi çeşitli hobi ve etkinliklerin, banka işlemleri, fatura ödeme vb. işlemlerin uzaktan gerçekleştirilmesi sayılabilir. İnsan yaşamını direkt olarak konu alan sağlık gibi alanlarda ise işlemleri uzaktan gerçekleştirmenin elbette bir sınırı olmuştur ki bu olağan bir durumdur. Bununla birlikte, sağlık alanında dahi uzaktan takip sistemlerinin kurularak hasta takiplerinin çeşitli şekillerde yapıldığını görebilmekteyiz.

Salgının başlangıcından bu yana, COVID-19 ile ilgili çok sayıda yayın yapıldığını ve gerek yazılı (daha ziyade basında) gerekse sözlü dilde çeşitli söylemlerin oluştuğunu söylemek mümkündür. Salgın sürecinin kendisinin, meydana getirdiği değişikliklerin ve salgına değin daha birçok konunun ele alınması, sürecin daha iyi anlaşılması, sorunların açığa çıkarılması ve bazı çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. COVID-19 salgınına ilişkin diğer önemli bir konu da terminolojidir. COVID-19 ile birlikte bu hastalığa ilişkin bir terminoloji gelişmiş ve çeşitli terminolojik sorunlara bağlı bazı söylemler ortaya çıkmıştır. Türkiye bağlamında ele alındığında, bu söylemler arasında, terimlerin tıp literatüründeki kullanımlarının (ör. enfekte, entübe) basında yaygınlaşması ve kurumsal düzeyde en hızlı şekilde Türkçe

karşılıklarının önerilememesi sebebiyle ortaya çıkan tam anlaşılama sorunu ve buna bağlı olarak, hastalığın seyrinin olumsuz yönde etkilenebilmesi hususu sayılabilir.

Basına da yansıyan COVID-19 terminolojisine ilişkin sorunlara çözüm olarak, Türkiye’de ulusal düzeyde (T.C. Sağlık Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu vb. kurum/kuruluşlarda) bazı girişimlerin olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, tıp terimlerinin basında yabancı kökenleriyle yer alması, halkın büyük çoğunluğunun bazı kavramlara yabancı kalmasıyla ve neticede anlaşılma sorunuyla sonuçlanabilmektedir. Oysaki salgın gibi dünyayı ilgilendiren ve etkileyen sağlık sorunlarının yok olabilmesi için basın dilinin halkın anlayacağı şekilde olması önemlidir. Basın dili geniş kitlelere hitap etmekte ve bilgilendirici olma özelliğiyle, olayların gidişatını ve sonuçlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, basında, yabancı terimlerin ya Türkçe karşılıklarıyla kullanılması ya da böyle bir imkân olmaması durumunda kısa açıklanmalarının yapılması önemlidir. Peki, COVID-19 terimlerinin Türk yazılı basınındaki kullanımı nasıl olmuştur?

Bu çalışmada, COVID-19 terimlerinin yazılı basın organlarından olan gazetelerdeki kullanımı Türkiye bağlamında incelenmekte ve terimlerin kullanımıyla ilgili bazı söylemler ele alınmaktadır. Bu doğrultuda, betimleyici bir yaklaşımla, COVID-19 terimlerinin gazete haber metinlerinde nasıl kullanıldıkları açığa çıkarılacak ve terimler belirli belirtim oluşturma ölçütlerine göre değerlendirilecektir. Çalışmada, şu sorulara yanıt aranacaktır: Hastalığın başından bu yana, COVID-19 terimleri, Türkiye’deki gazete haberlerinde ödünçlenerek (yabancı kökenleriyle) mi kullanılmıştır? Bununla birlikte, Türkiye’de ulusal düzeyde gerçekleştirilen bazı terminolojik girişim ve düzenlemelerden sonra, terimlerin kullanımında bir değişiklik olmuş mudur? Türkiye’de COVID-19 terminolojisine ilişkin hangi girişim ve düzenlemeler olmuştur? Bu girişim ve düzenlemeler, COVID-19 terimlerinin basındaki kullanımını nasıl etkilemiştir? COVID-19 terimlerinin gazete haberlerindeki kullanımlarını kısmen gösterebilmek için Türkiye’de yüksek tirajlı gazeteler arasında yer alan Hürriyet, Sabah, Sözcü, Posta, Milliyet gazetelerinin COVID-19 ile ilgili haberleri taranacaktır. 2020 yılındaki bir habere göre, Türkiye’de en çok satan 10 gazete arasında, tirajlarına göre sırasıyla şu gazeteler yer almaktadır: Hürriyet (195309), Sabah (193986), Sözcü (186436), Posta (124634), Milliyet (123565), Yeni Şafak (102516), Akşam (100286), Takvim (87087), Akit (56229), Korkusuz (55981) <https://journos.com.tr/tirajlar-2020>, Erişim tarihi: 19.05.2021). Türkiye’de COVID-19 terminolojisiyle ilgili düzenlemelerden önce yayımlanan gazete haberleri ile terminolojik düzenlemeler sonrası dönemde yayımlanan gazete haber örneklerinin incelenmesiyle, COVID-19 terimlerinin terminolojik düzenlemeler öncesi ve sonrası dönemlerdeki kullanımlarıyla ilgili farklılıklar açığa çıkarılacak ve terminolojik düzenlemelerden sonra terimlerin kullanımında herhangi bir değişiklik olup olmadığı ortaya koyulacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde, belirtim değerlendirme ölçütleri çalışmamızla ilişkilendirilerek açıklanacaktır. İkinci bölümde, COVID-19 terminolojisi sorunlarına ilişkin bazı söylemler açığa çıkarılacaktır. Üçüncü bölümde, Türkiye’de COVID-19 terminolojisine ilişkin devlet bünyesinde gerçekleştirilen girişim veya düzenlemeler aktarılacaktır. Dördüncü bölümde ise gazete haber örneklerinde yer alan COVID-19 terimleri, Türkiye’deki terminolojik düzenlemeler öncesi ve sonrası dönemdeki kullanımlarına göre karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Son olarak, terimlerin “dilsel-mantıksal doğruluk”, “açıklık” ve “hedef gruba uygunluk” ölçütlerine uygunluklarının basındaki önemine vurgu yapılarak, terimlerin basındaki kullanımına ilişkin öneride bulunulacaktır.

1. Belirtim değerlendirme ölçütleri

Özel alanlardaki iletişimin kalitesi, ilgili özel alandaki terminolojinin kalitesine bağlıdır. Terimler ve tanımları kurallara ve standartlara uygun bir şekilde oluşturulursa ilgili özel alanın terminolojisi sağlam temellere dayanır. Bağlam cümleler ile gerekli ek açıklamaların kurallara uygun oluşturulması da terminolojilerin niteliğini artırır. Nitelikli terminolojiler ise iletişim kaynaklı sorunları en aza indirir.

Bununla birlikte, terminolojik sorunların çözümü için bazı değerlendirme ölçütleri, kural ve ilkelerin bilinmesi önemlidir. Sık karşılaşılan sorunlardan biri de tek bir kavram için çok sayıda belirtimin olmasıdır. Bu noktada, uygun belirtimin seçimi için belirli ölçütlere göre değerlendirme yapmak önemlidir:

“Bir kavram için birden çok belirtimin kullanılması sık rastlanan olaylardandır. Bu durum metinlerin anlaşılabilirliğini ve özellikle hukuksal güvencesini etkiler. Bu nedenle bütün belirtimlerin değerlendirilmesi, hangi belirtimin tercih edileceği konusunda daha sonra verilecek kararlara temel oluşturacaktır” (Drewer, Pulitano, Schmitz 2015: 93)

Terminolojinin amacı ve işlevi doğrultusunda, hangi belirtim değerlendirme ölçütlerinin ön planda tutulacağı değişebilir. Bu doğrultuda, tüm belirtim değerlendirme ölçütlerinin hepsine aynı anda uygunluk gösterilemeyebilir. Belirtim değerlendirme ölçütleri arasında aşağıdaki ölçütler sayılabilir:

- “Açıklık (her kavram için tek belirtim, her belirtim için tek kavram ilkesi)
- Yasalara ve standartlara uygunluk
- Nedensellik /Şeffaflık (Semantik Uygunluk; Morfolojik uygunluk)
- Bağdaşıklık
- Genel Dil Kullanım Kurallarına / Geleneklere Uygunluk (Dilsel açıdan dikkat çekmemesi; Alan diline uygunluk)
- Hedef gruba uygunluk (Genel; Hedef Gruba Uygunluk ile Kavrama Uygunluk Arasındaki İlişki; Hedef Gruba Uygunluk ile Yaygınlık Arasındaki İlişki)
- Kısalık
- Telaffuz Edilebilirlik
- Dilsel-Mantıksal Doğruluk
- Çağrışımdan arınımsızlık / Yansızlık
- Türetilbilirlik / Çekilebilirlik
- Uluslararasılık” (Drewer, Pulitano, Schmitz 2015: 93-102).

Basında kullanılan COVID-19 terimleriyle ilgili olarak, yukarıda belirtilen belirtim değerlendirme ölçütlerinden “Hedef gruba uygunluk”, “Açıklık”, “Dilsel-Mantıksal Doğruluk” ile “Türetilbilirlik / Çekilebilirlik” ölçütlerine uygunluğun öncelikli öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, çalışmamızın dördüncü bölümünde, gazete haberlerinde yer alan COVID-19 terimlerinin değerlendirmesinde bu ölçütlere uygunluk -“Hedef gruba uygunluk”, “Açıklık”, “Dilsel-Mantıksal Doğruluk” ve “Türetilbilirlik / Çekilebilirlik”- temel alınacaktır. Öyle ki salgın söz konusu olduğunda, basında geçen hastalıkla ilgili terimlerin açık ve anlaşılır olması, hedef kitleye anlaşılır olması, dilsel/mantıksal açıdan doğru olması, hastalığın gelişimiyle ortaya çıkan yeni terimlere paralel türetilbilir/çekilebilir olması önemlidir. Zira basın dili geniş kitlelere, genel olarak halka hitap etmekte ve salgının olumlu seyri için hastalıkla ilgili bilgilerin halk tarafından anlaşılması önem arz etmektedir. Basında yabancı kökenli tıp terimlerinin kullanılması terimlerin halk tarafından anlaşılabilmesi sorununu beraberinde getirebilmektedir. Özellikle COVID-19 ile birlikte ilk kez duyulan yabancı kökenli terimlerin halk tarafından anlaşılmasını beklemek üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

Belirtilerin değerlendirme ölçütlerine uygunluklarının yanı sıra terimlerin uygun bir şekilde tanımlanması da önemlidir. COVID-19 terimlerini kurallara uygun olarak tanımlamak veya mevcut tanımları kurallara uygunlukları açısından değerlendirerek gerekli düzenleme ve güncellemeleri yapmak büyük avantajları beraberinde getirecektir. En önemlisi de terimler doğru anlaşılacak ve doğru işlem ve uygulamalarla süreç olumlu yönde etkilenecektir. İyi bir tanım için aşağıdaki tanım yazma kurallarına dikkat edilebilir:

“- İyi bir tanım kısadır (ansiklopedi maddesi gibi değildir).

- Amacı ve hedef grubu dikkate alır.
- İdeal durumda, tanımlanan kavramın temel özelliklerini içerir (içeriksel tanım).
- Belirtimi eş anlamlı yardımıyla açıklamaz.
- Tanımlar totolojik olmamalıdır, yani aynı şey farklı sözcüklerle anlatılmamalıdır (personel görüşmesi = personelle yapılan görüşme).
- Kısır döngüye sahip olmamalıdır (parlak = mat olmayan; mat = parlak olmayan).
- Tanımlarda cümle yapısı olumsuz olmaz (XYZ, ABC değildir)” (Drewer, Pulitano, Schmitz 2015: 63).

Terminolojinin öneminin, tüm dünya için bir tehdit haline gelen COVID-19 ile birlikte, daha görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. COVID-19 ile ilgili terimlerin yabancı kökenli kullanımlarına bağlı anlaşılabilirlik ve Türkçe karşılıkları olan veya Türkçe karşılığı önerilmiş terimlerin yabancı kökenli kullanımlarının devam etmesi Türkiye’deki COVID-19 terim sorunlarıyla ilgili söylemler arasında sayılabilir. Terminolojik sorunların hastalığın seyrinde etkili olduğunu ve hatta gidişatı olumsuz yönde etkileyebileceğini söylemek mümkündür. Zülfikar, “Gündemi Meşgul Eden Sağlık Terimleri” (2020) başlıklı yazısında, COVID-19 ile gündeme gelen sağlık terimlerinin batı kökenli kullanımları nedeniyle tam anlaşılamadıklarını ve buna bağlı olarak gerekli bilginin edinilemediğini vurgulamaktadır:

“Gazetelerde haberler, uzmanların ifadelerine bağlı olarak benzer terimlerle yazılıyor. Çok kimse, bu hassas dönemde insan sağlığıyla doğrudan ilgili olan bu kelimelerin ne demek olduğunu bilmiyor; bunlara şüpheyle bakıyor, bunlardan ürüyor. Dinleyicilerin dikkat kesildiği haber programlarında uzmanların, bilim adamlarının sözlerinde geçen bu kelimelerden dolayı yeterince bilgi edinilemiyor. Sağlık çalışanları, haberciler, yorumcular, bu terimleri kullanırken örnek olarak bunlardan *septom* yerine -bir defa olsun- karşılığı olan *belirti* kelimesini kullanıp bu terime bir açıklık getirmiyor” (Zülfikar 2020: 10).

Yanı sıra, Özdoğan, sağlık terimlerinin anlaşılmasının ve aralarındaki farkın (epidemi -pandemi vb.) bilinmesinin büyük öneme sahip olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır: “Özellikle bir halk sağlığı tehdidi ile ilgili olduklarında, bu tür terimleri öğrenmek ve anlamak gerçekten önemlidir. Sonuçta, "sosyal mesafenin" gerçekten ne anlama geldiğini bile bilmiyorsanız, bunu nasıl yapmanız beklenebilir? (Özdoğan 2020). COVID-19 ile ilgili terminolojik sorunlar karşısında, Türkiye’de bazı terminolojik girişim ve düzenlemeler olmuştur. COVID-19 ile ilgili Türkiye’deki bazı terminolojik girişim ve düzenlemeleri ele almadan önce, terminolojik sorunlara ilişkin bazı söylemler aktarılacaktır.

2. Türkiye’deki COVID-19 terminolojisi sorunlarıyla ilgili söylemler

Konuyla ilgili basılı ve elektronik kaynaklar üzerinden yaptığımız tarama neticesinde, COVID-19 terminolojisi sorunlarıyla ilgili bazı söylemlere ulaşılmıştır. Zülfikar, yabancı sözcük kullanımının hastalıkla (COVID-19) ilgili bilgilerin anlaşılmasında sorununu beraberinde getirdiğine şu sözlerle vurgu yapmaktadır: “... İnsanları çaresiz bırakan bir hastalığın yabancı kelimelerle anlatılması karşısında bigâne (yabancı)

kalınması da kabul edilecek bir durum değildir. Keşke hepsi Türkçeye kazandırılmış, açık, berrak bir terim olan *yoğun bakım* gibi olsaydı.” (2020: 11)

Ayrıca, Zülfikar’ın şu sözleri, anlaşılmayan yabancı terimlerin halk tarafından çözümlenmeye ve anlamlandırılmaya çalışıldığına işaret etmektedir: “Yazılı ve sözlü yayınlarla halka daha pek çok Batı kökenli başka kelimeler de dayatıldı. Halk onlara kendince anlamlar yakıştırdı” (2020: 13). Oysaki çeşitli özel alanlarda terim kurullarının devlet bünyesinde hazır bulundurulması ve özellikle sağlık gibi hassas alanlarda hemen harekete geçilmesi, terimlerin uzmanlarca en uygun karşılıklarının önerilmesini ve kullanılmasını sağlayabilir. Bu durum şüphesiz hastalığın seyrine de olumlu yansıtacaktır.

Altun, COVID-19’un ortaya çıkışından yaklaşık üç ay sonra, 28 Mart 2020 tarihli Facebook Dil Bilimi – Linguistics grubundaki paylaşımında, terminolojiyle ilgili sorunları “Salgın Günlerinde Sözcükler” başlığı altında şu sözlerle ifade etmiştir:

“Çokça duyuyoruz bu sözcükleri: pandemi, bulaş, entübe, test, pozitif, negatif, karantina, izolasyon, enfeksiyon, epidemi...Bir de Korona ve Corona arasında gidip gelişler var. TRT Koronavirüs alt yazısı geçerken NTV Koronavirüs yazıyor... Ve daha da fazlasını doktorların ağzından duyuyoruz. Latince ve Yunanca kökenli terimler kullanarak bize durumu özetliyorlar...Biz dilciler bu işin neresindeyiz!.. İzleyici mi kalacağız yoksa ön alacak mıyız?”

(<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10156566941991991>, Erişim Tarihi: 16.05.2021).

Altun’un yukarıdaki aktarımıyla, yabancı kökenli terim kullanımı ile belirtilerin farklı yazılışlarından kaynaklı sıkıntıya vurgu yaptığını ve dil uzmanlarına çözüm için çağrıda bulunduğunu söylemek mümkündür.

Altun, 17 Nisan 2021 tarihli paylaşımında ise COVID-19 terimlerinin yazılışlarıyla ilgili bir standardın sağlanamadığına vurgu yaparak bu terimlerden bazılarını aşağıdaki şekilde sıralamıştır:

“Birbirinden farklı sözcükler, aynı sözcüklerin farklı yazılışları...Bir standart tutturulamamış görünüyor:

Corona salgını
Covid-19 pandemisi
Covid-19 salgını
Covid önlemleri
Korona virüsü salgını
Koronavirüs
Kovid-19 salgını
Küresel pandemi
Mutant virüs
Mutasyonlu corona...”

(<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10157463438721991>, Erişim tarihi: 16.05.2021)

Altun’un yukarıdaki paylaşımı, hastalığın ortaya çıkışının üzerinden bir yıldan fazla bir süre geçmesine rağmen, COVID-19 terminolojisiyle sorunların hala devam ettiğine işaret etmektedir.

Eker'in 3 Nisan 2020 tarihli aşağıdaki paylaşımı ise, hastalığın gelişimiyle birlikte Türkçe karşılıkları bulunan bazı yeni yabancı terimlerin Türkçe karşılıklarının gözden geçirilmesi ve bu konuda uzman görüşüne başvurulması gerekliliğine işaret etmektedir:

"Her aynı görünen aynı değildir II"

Taç virüs (koronavirüs) ve sosyal mesafe: bir yanlış kenarından dönmek

Bir iki gün önce bir haber-yorum kanallarının birinde söz arasında "sosyal mesafe" terimi gündeme gelince sosyoloji profesörü olan yorumcu "sosyal mesafe" yanlış, doğrusu "fiziksel mesafe" olmalı dedi...

Bir de "distance" yerine "distancing" kullanılıyor, bunu da yeni fark ettim. Birine MESAFE diğereine MESAFELEME mi demek lazım?...

Tabii bizdeki bu hatanın kaynağı Batı'nın popüler haber kanalları ve hassiyet ve dikkat uyarı düşük Türkçeye aktarıcılar.

İngilizcede "Social distancing veya Physical distancing olarak ifade edilen kavramı Türkçede Fiziksel mesafeleme veya Sosyal mesafeleme olarak mı adlandırmak gerekiyor?

En iyisi uzmanından bir toplumbilimciden en doğru görüşü almak."

(<https://www.facebook.com/SERA1962/posts/2515528488685921>, Erişim tarihi: 16.05.2021)

Yılmaz yabancı terimlerin Türkçelerinin kullanılması gerekliliğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"...Korona salgınına bağlı olarak iletişim araçlarında ve sosyal medya mecralarında Türkçeleri olduğu hâlde sıklıkla yabancı kelime kullanılmaya başlanmıştı. Türkçe sevdalısı olan bizler, sosyal medya ortamında bu gidişatin doğru olmadığını dile getirmeye çalışıyorduk. Bu hususta Twitter ortamında "bulaş" kullanımının yanlış olduğunu yazmıştım. Son olarak şu tweeti atmıştım: Türkçenin sevdalıları olan bizlerin sabrı, öfkesi "doruğa ulaşma"dan şu "pik"iniz, Türkçenin "doruk"uyla tanışsın; güzelim Türkçemize lütfen "bulaş"masın!..."

(<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10156638737476991>, Erişim tarihi: 16.05.2021)

Yılmaz'ın yukarıdaki aktarımı, çeşitli medya organlarında terimlerin yabancı kökenli kullanımlarının doğru bir gidişat olmadığını ve hastalığın Türkçe anlatılmasının önemini vurgulamaktadır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, COVID-19 terminolojisiyle ilgili Türkiye'deki bazı söylemlerin, terimlerin yabancı kökenli kullanımlarına bağlı gelişen anlaşılma sorunu ve yabancı terimlerin dilimizde çeşitli yazılış biçimleriyle yer alması sorunu üzerine şekillendiğini söylemek mümkündür. Zülfikar (2020), uzmanların ve habercilerin batı kökenli sağlık terimlerini kullanmalarının anlaşılma sorununa neden olabileceğine vurgu yapmıştır. Öyle ki, özellikle geniş kitlelere hitap eden gazete ve televizyon haberlerinde COVID-19 terimlerinin Türkçe karşılıklarının kullanılmaması çok önemli bilgilerin anlaşılmasına neden olmaktadır. Bir tıp uzmanı meslektaşlarına hitap ederken veya bilimsel çalışmalarında uluslararasılık ilkesine uygun olarak batı kökenli terimleri kullanabilir fakat bir haber kanalında konuşuyorsa veya haber yazısı yazıyorsa terimleri herkesin anlayabileceği şekilde aktarması önemlidir. Bu doğrultuda, Türkçe yazarken Sağlık Bakanlığı'nın kılavuzunu kullanmak ve ayrıca Türkiye'deki resmi kurum ve kuruluşlarca yabancı terimler için önerilen Türkçe karşılıkları kullanmak, hem hastalıkla ilgili iletişimin doğru ve güçlü hale gelmesine hem de Türkçe'nin doğru ve uygun kullanımına olanak sağlayacaktır. Bir hekim veya bilim insanı yabancı dilde konuşup yazarken elbette Dünya Sağlık Örgütü'nü referans alabilir fakat Türkçe düşünebilmek ve düşündürebilmek için Türkçe konuşmak ve yazmak esastır.

Yapılan terminolojik çalışma veya düzenlemelerin COVID-19 salgınının gidişatında önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir çünkü sağlık alanında terimlerin anlaşılması, daha da önemlisi doğru anlaşılması insan

yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bir sonraki bölümde, Türkiye’de COVID-19 terminolojisi ile ilgili olarak yapılan bazı çalışma veya düzenlemeler ele alınacaktır.

3. Türkiye’de COVID-19 terminolojisi çalışmaları ve ilgili bazı düzenlemeler

COVID-19 terminolojisi ile ilgili olarak, Türkiye’de bazı bireysel ve kurumsal girişimlerin olduğunu söylemek mümkündür. Bunlardan biri, Üren’in, 9 Nisan 2020 tarihli *A’dan Z’ye Kovid-19: Koronavirüs terimleri sözlüğü* başlıklı yazısıdır. Üren bu yazısında, “Koronavirüs salgınıyla birlikte hayatımıza giren sağlık terimlerini biyoloji, tedavi ve önlemler başlıkları altında açıkla”maktadır (<https://www.indyurk.com/node/160731>, Erişim tarihi: 14.05.2021). Haberin tarihi, Üren’in yazısını, koronavirüsün salgın olarak kabul edildiği tarihten itibaren bir ay içerisinde kaleme aldığını göstermektedir. Bu durum, hastalığın başlangıcından itibaren yaşamımıza giren yeni tıp terimlerine açıklama getirilmek istendiğine işaret etmektedir. Üren, “Koronavirüs terimleri sözlüğü”nü temel olarak üç başlık (biyoloji ve tıp terimleri, tedaviyle ilgili terimler ve önlemlerle ilgili terimler) altında şekillendirmiştir. Üren’in haber yazısında, bu üç başlık altında şu terimlere yer verilmiştir:

“Biyoloji ve tıp terimleri: bakteri, virüs, patojen, koronavirüs, SARS koronavirüsü, MERS koronavirüsü, SARS-CoV-2, Kovid-19, Enfeksiyon, Hastalık, Zoonotik enfeksiyon, Konak, Vektör, Suş, ACE-2 reseptörü, DNA, RNA, Mutasyon, Pandemi, Epidemiyolog, Virolog, Hakemli yayın / Önlemlerle ilgili terimler: Dezenfekte, Kontaminasyon, Sosyal mesafe, Gönüllü tecrit, Karantina, N-95, Çan eğrisini düzleştirme, Sürü bağışıklığı”

(<https://www.indyurk.com/node/160731>, Erişim tarihi: 14.05.2021).

Sık karşılaşılan COVID-19 terimlerinin geniş açıklamalarının, hastalığın salgın ilan edilmesinden itibaren bir ay içerisinde bir gazete haberinde aktarılması ve detaylı açıklamaların yanı sıra, hastalığın seyrini olumlu yönde etkileyecek ek bilgilerin verilmesi -Örneğin, “dezenfekte” teriminin açıklamasının ardından “Kendi el dezenfektanınızı yapmak için uygulamanız gerekenleri buradan okuyabilirsiniz” (<https://www.indyurk.com/node/160731>) bilgisinin aktarılması-önemlidir.

16 Nisan 2020 tarihli, *Koronavirüs İle Hayatımıza Giren Terimler* başlıklı haber yazısı da virüsün ortaya çıkışının ardından (üç-dört ay içinde) terimlere ilişkin bilgi ve açıklamaların yapılması ihtiyacına işaret etmektedir. Çavdarıcı, “Koronavirüs salgını tüm dünyayı sardığından beri hayatımıza birçok yeni terim girdi. Özellikle sosyal izolasyon sürecinde internet üzerinde bu terimler iyice yayıldı” dedikten sonra “pandemi, filyasyon, entübe, covidiot, covidivorce, doom-scrolling, quaranteens” terimlerini açıklamıştır. Çavdarıcı, terimleri açıklarken COVID- 19 ile ilgili diğer bazı bilgilere de yer vermiştir. Örneğin, “pandemi” terimini açıkladıktan sonra, “Koronavirüs hastalığı ise, Aralık 2019’da Çin’in Wuhan şehrinde başlayıp tüm dünyaya yayıldıktan sonra, 11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilan edildi” (Çavdarıcı 2020) bilgisini aktarmıştır.

Özdoğan’ın 25 Ekim 2020 tarihinde yayımlanan *Koronavirüs (COVID-19) SÖZLÜĞÜ: Bilinmesi gereken 20 terim* başlıklı yazısı ise, hastalığın olumlu seyri için anlaşılması büyük önem arz eden bazı terimlerin bilinmesi gerekliliğe vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, hastalığın ortaya çıkışının üzerinden on ay geçtiği halde böyle bir yazının yayımlanması, bazı COVID 19 terimlerinin tam olarak anlaşılmadığına işaret etmektedir. Öyle ki Özdoğan’ın “Herkesin merak ettiği koronavirüsle ilgili terimler” (Özdoğan 2020) ifadesi, bazı terimleri anlaşılır kılma çabası içerisinde olduğuna işaret etmektedir. Yazıda, “Asemptomatik, Bulaşıcı, Coronavirus (koronavirüs), COVID-19, Eğriyi düzleştirme, Epidemiyolog, İnkübasyon (kuluçka) süresi, İzolasyon, Karantina, Kendini karantinaya alma, Kişisel Koruyucu Ekipman (KKE), Pandemi, Salgın (outbreak), SARS-CoV-2, Semptom (belirti), Sosyal mesafe, Şüpheli COVID-19, Tarama, Test, Toplum kaynaklı” (Özdoğan

2020) terimleri açıklanmıştır. Terimlerin açıklamalarının yanı sıra terimlerle veya hastalıkla ilgili bazı önemli bilgilere de yazıda yer verilmiştir: Koronavirüsün yapısının resimle somutlaştırılarak anlatılması; COVID-19 terimi altında, hastalığa neden olan virüsün bilimsel adının “SARS-CoV-2” olduğu bilgisinin verilmesi; hastalığa karşı erken önlem almanın önemini bir şekil üzerinden somutlaştırılarak anlatılması; “İnkübasyon (kuluçka) süresi” terimi altında, koronavirüs özelinde kuluçka süresi bilgisinin verilmesi; izolasyon ile ilgili uygulanması gereken stratejilerin aktarılması; “Kendini karantinaya alma” terimi altında, COVID-19 şüphesi durumunda kişinin 14 gün boyunca kendini karantinaya alması gerektiğinin aktarılması; “Kişisel Koruyucu Ekipman (KKE)” terimi altında, virüsten korunmak için hangi maskenin kullanılması gerektiği bilgisinin aktarılması; “SARS-CoV-2” terimi altında, SARS virüsü ile %80 oranında benzeştiği için bu yeni virüsün adının SARS-CoV-2 olduğu bilgisinin aktarılması; “Semptom (belirti)” terimi açıklandıktan sonra COVID-19 belirtilerinin (ateş, öksürük, nefes darlığı) aktarılması; sosyal mesafenin hastalığın seyrindeki önemini bir videoğrafi aracılığıyla anlatılması... (Özdoğan 2020)

Zülfikar, COVID-19 nedeniyle gündeme gelen sağlık terimlerinden bazılarını şu şekilde sıralamıştır: “*Semptom, semptomatik, semptoloji, entübe, minimize, izole, izolasyon, efektif, karantina, hijyen, hijyenik, viral, vital, deformasyon, dezenfeksiyon, dezenfektan, influenza, enfeksiyon, enfeksiyöz, enfektif, enfekte* vb. (2020: 10). Zülfikar ayrıca, Türkçede ödünçlenerek kullanılan bazı yabancı kökenli terimlere karşılıklar önermiştir: “influence” terimi için “salgından etkilenmek”, “filyasyon” için “alan taraması – virüs / korona virüs taraması yapmak”, “vital bulgu” için “yaşamsal bulgular /hayati bulgular”, “mortalite” için “ölüm oranı /kayıp oranı”, “vital” için “canlı”, “viral” için “virüs kaynaklı”, “stabil” için “kararlı, değişmez, sabit, durgun”, sosyal sözcüğü yabancı kökenli (social) olduğundan “sosyal mesafe” için “toplumsal aralık / toplumsal mesafe”, “kronik” için “süreğen”, “pik noktası” için “tepe noktası / doruk noktası”, “pik yapmak” için “zirve yapmak”, TDK’nin de karşıladığı şekilde “izolasyon” için “yalıtım”, “izole etmek” için “yalıtmak”, “izolatör” için “yalıtıcı”, “enfeksiyon” için “bulaşma”, “enfeksiyöz” için “bulaşkan”, “enfekte” için “bulaşmış”, “enfekte olmak” için “bulaşmak”, “enfektif” için “bulaşıcı”, “hijyenik ortam” için “sağlıklı ortam”, “pandemik” için “küresel salgın”, “pandemi kurulu” yerine “salgın hastalıklar kurulu”, “entübe olanlar” yerine “solunum cihazına bağlı olanlar” (Zülfikar 2020).

Terimlerin Türkçe karşılıklarının bulunarak dilde kullanımlarının sağlanması, anlaşılmaya ve Türkçenin gelişimine olumlu yansımaktır. Zülfikar’ın aşağıdaki sözleri bu görüşü destekler niteliktedir:

“Söz konusu hastalık dolayısıyla gündeme gelen *dezenfektan* kelimesine çok isabetli olarak “bulaşmayı bertaraf eder” anlamında *bulaşsavar* karşılığı verilmiş. Düşünüyorum da aynı sıklıkta bunların Türkçeleri kullanılmış olsaydı Türkçe şimdi çok daha iyi düzeylere gelmiş olacaktı ve anlaşma da o ölçüde kolaylaşacaktı” (Zülfikar 2020: 13).

Yukarıda aktarılanlardan hareketle, COVID-19 terminolojisiyle ilgili bireysel girişimlerde yabancı terimlerin açıklanması ve Türkçe karşılıkların önerilmesiyle, genel olarak, hastalıkla ilgili halkı bilgilendirme ve bilinçlendirme çabası içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Türkiye’de, 17 Nisan 2020 tarihinde, *Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu* yayımlanmış ve raporda COVID-19 ile ilgili bilgileri paylaşmak üzere “Covid-19 Türkiye Web Portalı” (<https://covid19.tubitak.gov.tr/anasayfa>) oluşturulduğu bilgisi aktarılmıştır. Raporda, “Covid-19 Türkiye Web Portalı” üzerinden hastalığa ilişkin terimlere ve açıklamalarına ulaşılabileceği şu sözlerle aktarılmıştır:

“Terminoloji rehberi alt başlığında; bulaşıcı hastalıklar ve Covid-19 ile ilgili terimlerin ve açıklamalarının olduğu rehber sunulmaktadır. İndir sekmesine basılarak bu rehbera ulaşılabilir”

(2020: 114, <http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final+.pdf>)

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği (HASUDER)'in 27 Mart 2020 tarihli COVID-19 ile ilgili "Kavramlar ve Tanımlar Rehberi", "Halk Sağlığı Uzmanları Derneği üyelerinin ve sağlık çalışanlarının kullanımına yönelik olarak hazırlanmış olan" bir kılavuzdur. (<https://korona.hasuder.org.tr/wp-content/uploads/Terminoloji-28.3.2020.pdf>). HASUDER COVID-19 Görev Grubu tarafından hazırlanan 11 sayfalık bu raporda, ilk olarak genel kavramlar, ardından COVID-19 özelinde bazı kavramlar açıklanmıştır. Genel kavramlar bölümü altında 43 terim ve açıklamasının yer aldığı görülmektedir. Bu terimlerin, genel olarak tıp alanıyla ilgili olduğu fakat COVID-19 ile birlikte sık kullanılan terimler (epidemi, salgın, sosyal mesafe, maske, vaka, sterilizasyon, semptom, enfeksiyon, fatalite gibi) olduğu söylenebilir. Genel kavramlar arasında sadece "semptom", "filyasyon", "ventilatör" terimlerinin Türkçe karşılıklarıyla sırasıyla "belirti", "saha incelemesi", "solunum cihazı" olarak yer aldığı, diğer batı kökenli terimlerin ise ödünçlenerek batı kökenleriyle aktarıldıkları gözlemlenmiştir. HASUDER'in rehberinde, "Koronavirüs Hastalığı (COVID-19) ile İlgili Kavramlar", "Koronavirüs, COVID-19, COVID-19 için temaslı, COVID-19 için Yakın temaslı, COVID-19 ile uçak temaslı, Olası vaka, Kesin vaka" olarak belirlenmiş ve bu terimlerin açıklamaları yapılmıştır (<https://korona.hasuder.org.tr/wp-content/uploads/Terminoloji-28.3.2020.pdf>, Erişim tarihi: 15.05.2021). Rehberin kaynakçasında, "T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Rehberi"nin yer alması, rehber hazırlanırken bakanlık rehberinin göz önünde bulundurulduğuna işaret etmektedir. Rehberin esasen sağlık çalışanları için hazırlandığı göz önünde bulundurulduğunda, rehberde daha ziyade sağlık çalışanları için yeni olabilecek veya hastalık için büyük önem arz eden kavramlara değinildiği söylenebilir.

Türkiye'de COVID-19 terminolojisiyle ilgili kurumsal düzeyde yapılan diğer bir düzenleme de T.C. Sağlık Bakanlığı bünyesinde hazırlanan ve kullanıma sunulan "COVID 19 Sözlüğü"dür. "COVID-19 Sözlüğü", T. C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Bilgilendirme Platformu yayınları arasında yer almaktadır (<https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66394/covid-19-sozlugu.html>, Erişim tarihi: 14.05.2021).

Türkiye'de COVID-19 terminolojisiyle ilgili diğer önemli kurumsal çalışmalardan biri de Cumhurbaşkanlığı bünyesinde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu tarafından COVID-19 ile ilgili yabancı terimlerin Türkçe karşılıklarını önerilmiştir. Yılmaz, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu'nun bu önemli girişimini şu sözlerle aktarmaktadır:

"Cumhurbaşkanlığı kültür ve sanat politikaları kurulu Türkçelerini önerdi

19.04.2020 tarihinde saat 21.28'de gazete sayfalarında Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu kaynaklı aşağıdaki haber yer aldı:

'... Bu vesileyle bilhassa iletişim vasıtaları dolayısıyla salgın ve koronavirüs konusunda bedensel sağlığımıza yönelik konuşma ve tavsiyeleriyle bizleri aydınlatan hekimlerimiz ve bilim insanlarımızdan -binlerce şükranımızı yineleyerek- kültürel sağlığımız söz konusu olduğunda da güzel dilimizin imkânlarını kullanmalarını, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu adına hassaten rica ediyor, konuya ilişkin lügatçeyi saygıyla sunuyoruz: "pandemi" yerine "salgın", "bulaş" yerine "bulaşı", "peak" yerine "zirve", "entübe" yerine "solunum", "droplet" yerine "damlacık", "immün" yerine "bağışıklık", "pnömoni" yerine "zatürre", "filyasyon" yerine "türevi,türevsel"..."

(<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10156638737476991>, Erişim tarihi: 16.05.2021)

Görüldüğü üzere, COVID-19 terminolojisi sorunlarının çözümü için, Türkiye'de bireysel ve kurumsal bazı girişimler olmuş ve bu doğrultuda bazı terminolojik düzenlemeler yapılmıştır.

4.Türk yazılı basınında COVID-19 terimleri

Bu bölümde, Türkiye'deki gazete haberlerinde geçen COVID-19 terimleri, Türkiye'deki COVID-19 terminolojisi ile ilgili düzenlemeler öncesi ve sonrası olmak üzere, iki dönemde ele alınmaktadır. Hastalıkla

İlgili bilgilerin halk tarafından tam ve doğru anlaşılmasının büyük önem arz etmesi sebebiyle, gazete haber metinlerinde geçen terimlerin değerlendirilmesinde öncelikli olarak başvurulacak belirtim değerlendirme ölçütlerinin çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiği gibi “Hedef kitleye uygunluk”, “Açıklık”, “Dilsel-Mantıksal Doğruluk” ve “Türetilbilirlik / Çekilebilirlik” olarak belirlenmesine karar verilmiştir. İlk olarak, hastalığın belirmesinden itibaren ilk üç ay içerisinde yayımlanan gazete haber örneklerinde geçen terimler yukarıda belirtilen ölçütlere göre değerlendirilmekte, ardından Türkiye’deki bazı terminolojik düzenlemeler sonrası dönemde yayımlanan haber örneklerindeki terimler ilgili ölçütlere göre değerlendirilmektedir. Milliyet Gazetesi’nin 30 Ocak 2020 tarihli haberinde, COVID-19’un “Çin’in Hubei Eyaleti’ne bağlı Wuhan kentinde 12 Aralık 2019’da ortaya çık”tığı aktarılmıştır. (<https://www.milliyet.com.tr/gundem/turkler-ambulans-ucakla-getirilecek-6132862>, Erişim tarihi: 20.05.2021). Bu nedenle, çalışmamızda, COVID-19 terminolojisiyle ilgili girişim ve düzenlemeler öncesi dönem, Aralık 2019 ile Mart 2020 arası dönem olarak belirlenmiştir zira Türkiye’de kurum ve kuruluşlarca sorunların çözümüne yönelik terminolojik girişimlerin özellikle Mart - Nisan 2020 arasında gelişim gösterdiği gözlemlenmiştir. (Bknz: T.C. Sağlık Bakanlığı COVID-19 Sözlüğü, Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu’na COVID-19 terimlerine önerilen Türkçe karşılıklar vb.). COVID-19 terminolojisiyle ilgili girişim ve düzenlemeler sonrası dönem ise Mayıs 2020’den günümüze kadarki dönem olarak belirlenmiştir. Yapılan terminolojik düzenlemelerin duyurulması ve uygulamaya geçirilmesi için düzenlemeler sonrasında bir aylık bir sürenin geçmesi beklenebilir. Bu nedenle, terminolojik düzenleme sonrası dönem Mayıs 2020 sonrası olarak belirlenmiştir.

4.1. Türkiye’deki COVID-19 terminolojisiyle ilgili düzenlemeler öncesinde COVID-19 terimlerinin gazete haberlerinde kullanımı

Çalışmamızda COVID-19 terimlerinin basındaki kullanımlarını incelemek için Türkiye’deki yüksek tirajlı beş gazeteye (Hürriyet, Sabah, Sözcü, Posta, Milliyet) (<https://journos.com.tr/tirajlar-2020>) başvurduğumuz bilgisini daha önce (giriş bölümünde) aktarmıştık. Bu alt başlıkta, COVID-19 terimlerinin Türkiye’deki terminolojik düzenlemeler öncesinde nasıl kullanıldıklarını görebilmek için, adı geçen gazetelerin - Aralık 2019 sonundan Mart 2020 sonuna kadarki sürede yayımlanan- COVID-19 ile ilgili haber örneklerine başvurulacaktır. Bu doğrultuda, yukarıda adı geçen gazetelerden alınan bazı haber başlıkları aşağıda listelenmiş, ardından bu haberlerde geçen COVID-19 terimleri tablo halinde sunulmuştur.

Gazetelerde yer alan COVID-19 ile ilgili bazı haber başlıkları:

- “Çin’de SARS salgını şüphesi”, 02.01.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “Kocaeli İl Sağlık Müdürlüğü’nden ‘koronavirüs’ açıklaması”, 30.01.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “ABD, koronavirüs tehdidi nedeniyle "acil durum" ilan etti”, 01.02.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “Son dakika haberler... Ve korkulan oldu! Avrupa’da korona virüs kaynaklı ilk ölüm”, 15.02.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “Japonya’dan Kovid-19 ile mücadele için 2,5 milyar dolarlık paket”, 29.02.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “Corona Virüs bilgilendirme broşürü 81 ile gönderildi”, 02.03.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi

- “Koronavirüs kaygısını çocuklarınıza hissettirmeyin”, 16.03.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “İyileşmiş hastanın kanıyla Corona Virüs tedavisi Türkiye’de de başlıyor”, 31.03.2020 tarihli Hürriyet Gazetesi haberi
- “Sağlık Bakanı Koca: Şu an Türkiye için herhangi bir koronavirüsü riski söz konusu değil”, 22.01.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “Corona virüsü nedir, belirtileri nasıl fark edilir? Çin’de ortaya çıkan Koronavirüs tedavisi var mı? İşte bilinmesi gerekenler”, 31.01.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “(Koronavirüs) Kovid-19 dünyada 73 binden fazla kişiye bulaştı”, 18.02.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “Koronavirüs hakkında doğru bilinen yanlışlar!”, 28.02.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “Sağlık Bakanlığı Bilim Kurulundan "koronavirüs" broşürü”, 02.03.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “10 soruda **koronavirüs!** İşte koronavirüs ile ilgili bilmeniz gerekenler...”, 13.03.2020 tarihli Sabah Gazetesi haberi
- “Salgın korkusu varolan psikiyatrik hastalıkları tetikliyor”, 31.03.2020 Sabah Gazetesi haberi
- “İ.Ü.C. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi’nin Corona virüsü raporu ortaya çıktı!”, 31.01.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Corona virüsünden korunmanın 4 yolu! Enfeksiyon Hastalıkları Uzmanı belirtileri anlattı”, 01.02.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Corona uyarısı yapan ve susturulmak istenen doktora da virüs bulaştı!”, 04.02.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Koronavirüs nesnelere üzerinde ne kadar süre yaşayabilir?”, 14.02.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Prof. Dr. Çolak: Koronavirüs yayılma hızı azalacak çünkü...”, 03.03.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Yeni koronavirüs enfeksiyonunu teşhis edebiliyor muyuz? Olası bir salgına hazır mıyız?”, 10.03.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi
- “Corona virüsü nedeniyle karantinaya alınan il, ilçe, mahalle ve köyler...”, 29.03.2020 tarihli Sözcü Gazetesi haberi.
- “Çin’de ortaya çıkan virüs, tüm dünyaya yayılabilir”, 16.01.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Bakan Koca’dan koronavirüs açıklaması”, 31.01.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi

- “Bakan Koca: Ülkemizde koronavirüs tanısı alan vatandaşımız yok”, 02.02.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Dünya Sağlık Örgütü'nden hükümetlere koronavirüs çağrısı: Hazırlıklı olun”, 16.02.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Metrobüs ve duraklara koronavirüs temziliği”, 29.02.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Türkiye, koronavirüs için etkin önlemler aldı”, 13.03.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Metrobüs ve duraklara koronavirüs temziliği”, 29.02.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Son dakika... Türkiye'de corona virüsten ölenlerin sayısı 214'e yükseldi”, 31.03.2020 tarihli Posta Gazetesi haberi
- “Türkler ambulans uçakla getirilecek”, 31.01.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi
- “Operasyon tamam! Ankara'daki 14 günlük karantina başladı”, 02.02.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi
- “Koronavirüs sonrası şirketler tek tek açıkladı! Onlarca mağaza kapandı”, 17.02.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi
- “Son dakika... Koronavirüste şok dalgaları! Azerbaycan'da ilk vaka ortaya çıktı”, 28.02.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi
- “Son dakika | En yetkili isimden şoke eden koronavirüs açıklaması! İşte tehlikede olan 4 ülke...”, 03.03.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi
- “Bugün corona virüsü vaka sayısı ve ölü sayısı kaç? Türkiye'de corona virüsü tablosu”, 31. 03.2020 tarihli Milliyet Gazetesi haberi

Aşağıdaki tablo, sadece yukarıda başlığı geçen haberlerdeki COVID-19 terimlerini kapsamaktadır.

Tablo 1: Türkiye'deki terminolojik düzenlemeler öncesinde bazı gazete haberlerinde geçen COVID-19 Terimleri

Gazete haberlerinde geçen COVID-19 terimleri	Terimin geçtiği gazetenin adı ve haberin tarihi
Koronavirüs	Hürriyet 30.01.2020; 01.02.2020; 16.03.2020 / Sabah 22.01.2020; 18.02.2020; 28.02.2020; 02.03.2020; 13.03.2020 / Sözcü 14.02.2020; 03.03.2020 / Posta 16.01.2020; 16.02.2020; 29.02.2020; 13.03.2020 / Milliyet 30.01.2020; 03.03.2020; 17.02.2020; 28.02.2020 tarihli haberleri
Korona Virüs	Hürriyet 15.02.2020 / Posta 02.02.2020 / Milliyet 17.02.2020 tarihli haberleri
Korona	Sabah 13.03.2020 tarihli haberi
Korona Virüsü	Milliyet 30.01.2020 tarihli haberi
Corona Virüs	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
corona virüs	Posta 31.03.2020 tarihli haberi
Corona Virüsü	Sabah 31.01.2020 / Sözcü 31.01.2020; 01.02.2020; 04.02.2020; 29.03.2020 / Milliyet 31.03.2020 tarihli haberleri

Corona Virüsü (Koronavirüs)	Sözcü 01.02.2020 tarihli haberi
Korona Virüs (COVID19)	Hürriyet 15.02.2020 tarihli haberi
Koronavirüs (COVID-19)	Hürriyet 16.03.2020 / Sabah 31.01.2020 tarihli haberleri
Koronavirüs (Covid-19)	Sabah 28.02.2020 / Sözcü 03.03.2020 tarihli haberleri
(Koronavirüs) Kovid-19	Sabah 18.02.2020 tarihli haberi
Koronavirüs (Kovid-19)	Sabah 18.02.2020; 02.03.2020; 31.03.2020 / Posta 16.02.2020 / Milliyet 28.02.2020 tarihli haberleri
Coronavirüs	Sabah 31.01.2020 / Sözcü 14.02.2020 / Posta 31.01.2020 tarihli haberleri
Kovid-19	Hürriyet 29.02.2020 / Posta 13.03.2020; 31.03.2020 tarihli haberleri
Covid-19	Hürriyet 31.03.2020 / Milliyet 28.02.2020 tarihli haberleri
Covid-19	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Koronavirüs (Kovid-19)	Hürriyet 29.02.2020 tarihli haberi
Corona Virüs (Kovid-19)	Hürriyet 02.03.2020 tarihli haberi
Corona Virüs	Hürriyet 02.03.2020 tarihli haberi
İnfluenza Virüsü	Sabah 22.01.2020 tarihli haberi
Kovid-19 Tedavisi	Posta 31.03.2020 tarihli haberi
Koronavirüs Hastalığı	Sabah 13.03.2020 /Sözcü 10.03.2020 tarihli haberleri
Koronavirüs Vakası	Posta 02.02.2020 / Sözcü 03.03.2020 / Milliyet 28.02.2020 tarihli haberleri
Koronavirüs (Kovid-19) Vakası	Milliyet 28.02.2020 tarihli haberi
Corona Virüsü Vaka Sayısı	Milliyet 31.03.2020 tarihli haberi
Pozitif Vaka	Posta 31.03.2020 tarihli haberi
Covid-19 (Koronavirüs) Aşısı	Milliyet 03.03.2020 tarihli haberi
Koronavirüs Tanısı	Posta 02.02.2020 / Milliyet 02.02.2020 tarihli haberleri
Corona Virüs Tanısı	Posta 31.03.2020 tarihli haberi
Koronavirüs Salgını	Hürriyet 01.02.2020 / Posta 29.02.2020 / Milliyet 02.02.2020; 17.02.2020; 03.03.2020 tarihli haberleri
Korona Virüs Salgını	Milliyet 17.02.2020 tarihli haberi
Koronavirüs (Kovid-19) Salgını	Hürriyet 29.02.2020 / Sabah 31.03.2020 tarihli haberleri
Korona Virüs (Kovid-19) Salgını	Sözcü 29.03.2020 tarihli haberi

Koronavirüs (COVID-19) Salgını	Hürriyet 16.03.2020 tarihli haberi
Corona Virüs Salgını	Hürriyet 31.03.2020 /Sözcü 30.01.2020 tarihli haberleri
Corona Virüs Salgını	Sözcü 04.02.2020 tarihli haberi
Corona Virüsü Salgını	Sözcü 29.03.2020 tarihli haberi
Kovid-19 Salgını	Sabah 18.02.2020 / Posta 16.02.2020 tarihli haberleri
Salgın	Hürriyet 01.02.2020; 31.03.2020 / Sabah 22.01.2020; 31.01.2020; 13.03.2020; 31.03.2020 / Sözcü 10.03.2020; 29.03.2020 / Posta 16.01.2020; 16.02.2020 / Milliyet 03.03.2020 tarihli haberleri
SARS Salgını	Sözcü 04.02.2020 tarihli haberi
Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromuna (SARS) Salgını	Posta 16.01.2020 tarihli haberi
Korku Salgını	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
Koronavirüs Pozitif Olgusu	Sözcü 03.03.2020 tarihli haberi
Enfeksiyon	Hürriyet 15.02.2020; 02.03.2020; 31.03.2020 / Sabah 31.01.2020; 28.02.2020; 02.03.2020; 31.03.2020 / Sözcü 03.03.2020; 31.01.2020 / Posta 16.01.2020; 30.01.2020 / Milliyet 02.02.2020 tarihli haberleri
Koronavirüs Enfeksiyonu	Sözcü 10.03.2020 tarihli haberi
2019-Ncov Enfeksiyonu	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Yaygın Üst Solunum Yolu Enfeksiyonu	Posta 29.02.2020 tarihli haberi
Solunum Yolu Enfeksiyonu	Sözcü 31.01.2020 / Posta 02.02.2020 tarihli haberleri
Enfekte Olmuş Kişi	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Enfekte Olan	Milliyet 30.01.2020 tarihli haberi
Damlacık Enfeksiyonu	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi
Karantina	Hürriyet 30.01.2020; 01.02.2020 / Sabah 22.01.2020 / Sözcü 04.02.2020; 29.03.2020 / Posta 13.03.2020 / Milliyet 30.01.2020; 02.02.2020 tarihli haberleri
Karantina Süreci	Milliyet 02.02.2020 tarihli haberi
Karantina Bölgesi	Milliyet 30.01.2020 tarihli haberi
Karantinaya Alınmak	Milliyet 28.02.2020 tarihli haberi
Karantina Altında Tutulmak	Milliyet 30.01.2020; 02.02.2020 tarihli haberleri
İzolasyon	Hürriyet 30.01.2020 / Sabah 31.03.2020 / Sözcü 29.03.2020 tarihli haberleri
İzole Edilen	Sabah 31.01.2020 tarihli haberi
Sosyal İzolasyon	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
İzole Koşullar	Milliyet 30.01.2020 tarihli haberi
Epidemiyoloji	Hürriyet 30.01.2020 tarihli haberi
Epidemik	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi

Hijyen	Hürriyet 30.01.2020; 02.03.2020 / Sabah 22.01.2020; 28.02.2020; 02.03.2020 / Sözcü 01.02.2020 tarihli haberleri
Damlacık	Hürriyet 02.03.2020 / Sabah 28.02.2020; 02.03.2020; 13.02.2020 / Sözcü 03.03.2020; 31.01.2020 / Posta 02.02.2020 tarihli haberleri
Belirti	Hürriyet 02.03.2020 / Sabah 22.01.2020; 31.01.2020; 28.02.2020; 13.03.2020; 31.03.2020 / Sözcü 03.03.2020; 01.02.2020 / Posta 31.01.2020 / Milliyet 30.01.2020; 02.02.2020 tarihli haberleri
Semptom	Hürriyet 31.03.2020 / Sabah 31.01.2020; 28.02.2020 / Sözcü 31.01.2020 tarihli haberleri
Zatürre	Hürriyet 02.03.2020 / Sabah 28.02.2020 / Sözcü 01.02.2020 tarihli haberleri
Pnömoni	Sabah 31.01.2020 / Sözcü 31.01.2020 tarihli haberleri
Pnömoni (Zatürre)	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Zatürre Virüsü	Posta 16.01.2020 tarihli haberi
Solunum Yetmezliği	Sözcü 01.02.2020 tarihli haberi
Solunum Enfeksiyonu	Posta 02.02.2020 tarihli haberi
Kuluçka Süresi	Hürriyet 02.03.2020 / Sabah 02.03.2020 / Milliyet 30.01.2020 tarihli haberleri
Antiseptik	Hürriyet 02.03.2020 / Sabah 02.03.2020 tarihli haberleri
Bulaşma	Hürriyet 16.03.2020 tarihli haberi
Bulaşıcı Hastalık	Posta 31.01.2020 tarihli haberi
Anksiyete	Hürriyet 16.03.2020 / Sabah 31.03.2020 tarihli haberleri
Dezenfektan	Hürriyet 16.03.2020 / Sabah 28.02.2020; 13.03.2020; 31.03.2020 tarihli haberleri
Dezenfeksiyon	Sözcü 14.02.2020 / Posta 29.02.2020 tarihli haberleri
El Dezenfeksiyon Cihazı	Posta 29.02.2020 tarihli haberi
Dezenfeksiyon Araçları	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Dezenfekte İşlemi	Milliyet 02.02.2020 tarihli haberi
Dezenfekte Etmek	Sözcü 14.02.2020; 03.03.2020 / Posta 29.02.2020 / Milliyet 03.03.2020 tarihli haberleri
İnaktivasyon Stratejileri	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Ultraviole	Sözcü 03.03.2020 tarihli haberi
Anti Bakteriyel Sprey	Hürriyet 16.03.2020 tarihli haberi
Plazma Kan	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Plazma Bağışı	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Pasif Antikor	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Start Vermek	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi

Donör	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Antikor	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Korona Bilim Kurulu	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Plazma Transfüzyon	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Know How	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Preparat	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Mutasyon	Hürriyet 31.03.2020 / Sabah 22.01.2020; 13.03.2020 / Sözcü 03.03.2020 tarihli haberleri
Pasif İmmünizasyon (Bağışıklık)	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Pandemi (Küresel Salgın)	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Pandemik	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi
Endemi (Bölgesel Salgın)	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Endemik	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi
PCR Test	Hürriyet 31.03.2020 tarihli haberi
Antiviral Ajan	Sabah 22.01.2020 tarihli haberi
Termal Kamera	Sabah 22.01.2020 / Posta 31.01.2020; 13.03.2020 tarihli haberleri
Bronşalveoler Lavaj Sıvısı	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Genom Analizi	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
SARS Virüsü	Hürriyet 02.01.2020 tarihli haberi
SARS-Cov	Sabah 31.01.2020 tarihli haberi
Spektrum	Sabah 31.01.2020 tarihli haberi
Ciddi Akut Solunum Sendrouna (Severe Acute Respiratory Syndrome, SARS)	Sabah 31.01.2020 tarihli haberi
2003 Sars (Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu)	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi
Ağır Akut Solunum Sendromu (Sars)	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
SARS-Cov	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
2019-Ncov	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Endemik İnsan Coronavirüsü (Hcov)	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Bulgu	Sabah 31.01.2020 tarihli haberi
Yakın Temas	Sabah 28.02.2020 tarihli haberi

Nüksetme	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
Obsesif Kompulsif	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
Sterilizasyon	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
İnhalasyon	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
Toksik	Sabah 31.03.2020 tarihli haberi
Solüsyon	Sözcü 14.02.2020 tarihli haberi
Sürveyans Sistemi	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
İnkübasyon Süresi	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Bulaştırıcılık Süresi	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Dispne (Solunum Güçlüğü)	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Ağır Akut Solunum Yolu Enfeksiyonu	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Fatalite (Öldürücülük)	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Solunum Yolu Patojenleri	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Ko-Enfeksiyonları	Sözcü 31.01.2020 tarihli haberi
Tanı Testi	Sözcü 10.03.2020 tarihli haberi
Yerli Tanı Kiti	Posta 13.03.2020 tarihli haberi
İnfluenza	Sözcü 10.03.2020 / Posta 16.01.2020 tarihli haberleri
Ağır Solunum Yetmezliği Hastalığı Sürveyansı (SARI-Severe Acute Respiratory Infection)	Sözcü 10.03.2020 tarihli haberi
Sürveyans	Sözcü 10.03.2020 tarihli haberi
Adenorivüs	Posta 16.01.2020 tarihli haberi
Entüba Hasta Sayısı	Milliyet 31.03.2020 tarihli haberi

Yukarıda başlıkları yer alan COVID-19 ile ilgili kısıtlı sayıdaki haberde dahi, aynı kavram için farklı belirtilerin kullanıldığı görülmüştür. Öyle ki bazı haberlerde, aynı kavram için başlıkta farklı metin içinde farklı belirtimin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, Tablo 1’de görüldüğü gibi, ilgili gazete haberlerinde, “COVID-19” teriminin 20 farklı yazılışına rastlanmıştır. Birbirinden farklı bu yazım şekilleri şöyledir: “Koronavirüs, Korona virüs, Korona, Korona virüsü, Corona Virüs, Corona virüs, Corona virüsü, Corona virüsü (Koronavirüs), Korona virüs (COVID19), Koronavirüs (COVID-19), Koronavirüs (Covid-19), (Koronavirüs) Kovid-19, Koronavirüs (Kovid-19), Koronavirüs (kovid-19), Koronavirüs, Kovid-19, Covid-19, COVID-19, Koronavirüs (Kovid-19), Corona Virüs (Kovid-19). Aynı terimin bu kadar çeşitli yazılış şekillerinin olması, yabancı kökenli terimlerin yanlış yazım biçimleriyle dile yerleşmesine sebep

olabilmektedir. Bununla birlikte, çeşitli alanlarda terim kurullarının hazır bulundurulmasıyla, terimlerin doğru yazılışları en başından itibaren sağlanabilir ve terimlerin Türkçe karşılıklarının önerilmesiyle dilimizin zenginleştirilmesine zemin hazırlanabilir. İncelenen gazete haber örneklerinde, aynı terim için başlıkta farklı, metin içinde farklı yazılışın olması veya metin içinde farklı farklı yazılışların olması, genel olarak tutarsızlığa, dilin gelişmemesine ve okurda kafa karışıklığına neden olmaktadır. Okur için basın organı olarak gazeteler önemli bilgi kaynaklarını temsil edebilmektedir. Halkı bilgilendirme amacı güden gazetelerin, dili doğru kullanmaları ve ayrıca standart terim kullanımına dikkat etmeleri, bilginin doğru anlaşılması ve dile uygun yapıların yerleşmesi için önemlidir.

COVID-19 terminolojisiyle ilgili Türkiye'deki bazı kurumsal düzenlemeler öncesinde, gazete haberlerinde yer alan COVID-19 terimleriyle ilgili diğer bir husus da terimlerin genel olarak yabancı kökenleriyle, diğer bir ifadeyle ödünçlenerek, kullanılmalarıdır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, bazı haberlerde, çok az sayıda da olsa, terimlerin Türkçe karşılıklarının kullanıldığı görülmüştür. Örneğin, semptom yerine belirti, pnömoni yerine zatürre. Bununla birlikte, dilimize önceden yerleşmiş bu ve benzeri bazı terimlerin bazı haberlerde yabancı kökleriyle (semptom ve pnömoni olarak) kullanıldıkları gözlemlenmiştir (Bknz: Tablo 1). Dolayısıyla, incelenen gazete haber metinlerinde, sağlık terimlerinin ve daha özeldede COVID -19 terimlerinin yabancı kökenli kullanımlarının yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

Haberlerde geçen Tablo 1'deki COVID-19 terimleri, daha önce belirlediğimiz terim değerlendirme ölçütlerine göre değerlendirildiklerinde, yabancı kökenli terim kullanımının tercih edilmesiyle, terimlerin genel olarak "hedef gruba uygun olmadıkları"nı, diğer bir ifadeyle halka tam hitap etmediklerini, Türkçe karşılıkların kullanılmaması nedeniyle terimlerin anlaşılabilmesi, aynı kavram için çeşitli yazılışların olması ve yabancı köklerin Türkçe yazım kurallarına uygun kullanılmamaları nedeniyle "açıklık" ve "dilsel-mantıksal doğruluk" ölçütlerine uymadıklarını söylemek mümkündür. Ayrıca, yabancı köklerin türetilmesinde veya çekimlenmesinde birbirinden farklı oluşumların gelişmesi nedeniyle "türetilbilirlik / çekilebilirlik" ölçütünün sağlanamadığı durumların da ortaya çıktığı söylenebilir.

Bununla birlikte, COVID-19'un gelişimiyle ortaya çıkan yeni terimlere ilk etapta karşılık bulmak mümkün olmayabilir. Bu bağlamda, gazete haberlerinde yeni terimlerin yabancı kökleriyle kullanılması ilk etapta olağan görülebilir fakat gerekli terminolojik düzenlemeler yapıldıktan sonra basın organlarının resmi olan güvenilir kaynakları ivedilikle kullanması gerekir. Türkiye'de, terminolojik sorunların çözümünde etkili olabilecek COVID-19 ile ilgili bazı terminoloji çalışmaları yapılmıştır. Bu çerçevede, T.C. Sağlık Bakanlığı terimlerin tanım ve açıklamalarına yer verdiği "COVID-19 Sözlüğü"nü yayımlamış ve Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu COVID-19 terimlerine Türkçe karşılıklar önermiştir. O halde, COVID-19 ile ilgili Türkiye'de gerçekleştirilen terminolojik düzenlemelerden sonra, gazete haberlerinde terimlerin kullanımıyla ilgili bir değişiklik olmuş mudur? Haberlerde terimlerin resmi kurumlarca önerilen tek tip standart yazılışına dikkat edilmiş midir? Terimler gazete haberlerinde Türkçe karşılıklarıyla mı yoksa yabancı kökleriyle mi yer almışlardır? Bir sonraki alt bölümde, Türkiye'deki COVID-19 terminolojisiyle ilgili düzenlemeler sonrasında yayımlanan bazı gazete haberleri incelenerek, terim kullanımlarında düzenlemelere paralel bir gelişim olup olmadığı açığa çıkarılacaktır.

4.2. Türkiye'deki COVID-19 terminolojisiyle ilgili düzenlemeler sonrasında COVID-19 terimlerinin gazete haberlerinde kullanımı

Tablo 2: Türkiye'deki terminolojik düzenlemeler sonrasında bazı gazete haberlerinde geçen COVID-19 Terimleri

Gazete haberlerinde geçen COVID-19 terimleri	Terimin geçtiği gazetenin adı ve haberin tarihi
Koronavirüs	Milliyet 15.06.2021 (5); Hürriyet 05.05.2021 (1); 19.06.2021(4)
Corona Virüs	Sabah 31.05.2020(5); 21.06.2020 (12); 31.07.2020(9);30.08.2020 (6); 30.10.2020(7); 25.11.2020 (13); 21.12.2020(14); 27.01.2021(2); 25.02.2021 (2); 23.03.2021 (1); 20.04.2021 (1).Hürriyet 11.05.2020 (1); 28.02.2021 (1); 19.04.2021(2); 11.05.2021 (1); 02.06.2021 (1)
Entübe	Milliyet 05.08.2020; 03.09.2020;04.10.2020;11.11.2020,04.12.2020;10.01.2021;05.02.2021; 15.03.2021;12.04.2021;12.05.2021/ Hürriyet 14.05.2020; 26.06.2020; 26.07.2020;06.08.2020; 13.09.2021; 12.11.2020; 2.12.2020; 3.03.2021; 01.05.2021/ Sabah
Zirve /Pik	Sözcü 19.04.2020; Hürriyet 21.04.2020; Sabah 15.04.2020
Bulaş riski	Hürriyet 16.04.2021; Sabah 11.05.2021; Sözcü 23.10.2020
Otoimmün	Sabah 23.06.2021; Hürriyet 22.06.2021; Posta 03.06.2021
Saha incelemesi	Hürriyet 02.05.2021; Sabah 27.05.2021; Sözcü 18.04.2020
Koronavirüs Belirtileri	Sözcü 01.05.2021; Hürriyet 06.05.2021; Sabah 17.06.2021
Damlacık	Sözcü 08.07.2020; Sabah 13.06.2021; Hürriyet 07.05.2021
Tecrit	Sabah 21.06.2021; Sözcü 23.01.2021; Hürriyet 05.05.2021
Solunum cihazına bağlı	Sözcü 02.11.2020; Sabah 23.06.2021; Hürriyet 21.05.2021
Sürveyans	Hürriyet 21.05.2021; Sözcü 02.08.2020;Sabah 28.04.2021

Zatürre	Sabah 5.06.2021; Hürriyet 19.02.2021; Sözcü 26.08.2020
Varyant	Sabah 04.02.2021; Hürriyet 23.12.2020; Sözcü 01.04.2021

Tablo 2'den hareketle, COVID-19 terminolojisi ile ilgili Türkiye'deki düzenlemeler sonrasında, yabancı kökenli sözcüklerden ziyade Türkçede karşılığı önerilmiş terimlerin kullanılmaya başlandığını söylemek mümkündür. Öyle ki çalışmamızda düzenlemeler sonrası dönem olarak belirlenen Nisan 2020 sonrası gazete haberlerinde, yabancı terimler için önerilen Türkçe karşılıklara başvurulduğu gözlemlenmiştir. Gazete haber metinlerinde terimlerin Türkçe kullanımlarının yaygınlaşmasına ilişkin bu olumlu gelişme, terminoloji yönetiminin salgının başlangıcından itibaren gerçekleştirilmesinin önemini açıkça göstermektedir ve olası küresel salgınlar karşısında terim kurulunun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Diğer bir husus ise, bazı yabancı kökenli terimlerin karşılığının olmaması veya uygun bir karşılık bulunamaması nedeniyle bu terimlerin düzenlemeler sonrası dönemde de, aynı morfolojik düzen ile yazılmaya devam etme eğilimi göstermesidir. Örneğin, kendi kendine gelen bağışıklık anlamında kullanılan *oto immün* terimi. Bununla birlikte, Türkiye'deki COVID-19 terminolojisiyle ilgili düzenlemeler sonrasında, Türkçe kullanımların basında artış göstermesi, devlet bünyesinde alınan terminolojik kararların ne kadar önem arz ettiğini ve dikkate alındığını göstermektedir. Bu nedenle, terimlerin en uygun kullanımları için terminoloji yönetiminin, küresel bir olayın yayılmasından önce başlatılması ve bunun için ilgili terim kurullarının hazır bulundurulması önemlidir.

Ayrıca, yabancı kökenli terimlere Türkçe karşılıklar önerilirken belirtim değerlendirme ölçütlerinin dikkate alınması önemlidir. Terminoloji çalışmasının amacına, hedef kitlesine ve işlevine göre bazı belirtim değerlendirme ölçütlerine uygunluk öncelikli olabilir. Çalışmamız kapsamında, gazete haberlerinde geçen COVID-19 terimleri incelendiğinden ve gazete haberlerinin temel olarak halkı bilgilendirme amaç ve işlevine sahip olmasından ötürü, terimlerin “ hedef gruba uygunluk”, “açıklık” ve “dilsel-mantıksal doğruluk” ölçütlerine uygunluğu öncelikli tutularak bu doğrultuda bir değerlendirme yapılmıştır. 27.06.2020 tarihli Milliyet haber metninde, İngilizce kökenli *peak* kelimesinin hedef kitleyle *pik* şeklinde aktarıldığı görülmektedir. Terimlerin ödünçlenerek kullanılması uluslararası ölçütüne uymakla birlikte, genelde ilgili alan uzmanlarına hitap etmektedir. Oysa hedef grubu daha geniş kitleler olan gazete gibi bir yayın organında terimlerin halkça anlaşılması önemlidir. “Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Öğretim Görevlisi ve Bilim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Seçil Özkan, DHA'ya yaptığı açıklamasında, birinci dalganın pikinin yaşandığını, ikinci bir pik yaşanmaması için koruma önlemlerinin uygulanması gerektiğini kaydetti” söyleminde bulunurken sözcüğü yabancı kökeniyle kullanmıştır. Yabancı dil bilgisi olmayan halktan bireyler için bu durum bir güçlük teşkil etmektedir. Hürriyet gazetesi 23.10.2020 tarihli haberinde Sağlık Bakanı Fahrettin Koca “İlk zirveyi, bir diğer tabirle ilk piki büyük illerde 14 Nisan'da, ikinci zirve noktasını da eylülde yaşamıştık” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Bu açıklama sayesinde *pik* kelimesinin Türkçe sözlük karşılığı olan *zirve* kullanılmıştır. Milliyet gazetesinin 8 Mayıs 2021 tarihli haber metninde ise “Hızla yayılan ve çocukları da etkileyen bu İngiltere mutasyonu ülkemizde 3. zirveyi görmemize sebep oldu” ifadesinde görüldüğü üzere, birebir *zirve* sözcüğü kullanılmıştır. Hürriyet gazetesi 19.05.2020 tarihli haber metninde, “Yeni tip koronavirüs salgınında her yaş grubunun hastalığa maruz kalabileceğini, ancak hastalığın ağır *enfeksiyona* dönüşme ve hastaneye yatma ortalamasının yaş gruplarına göre farklılık gösterdiğini belirten Medicana Çamlıca Hastanesi Enfeksiyon Hastalıkları Uzmanı, Uzm. Dr. M. Kadir Göktürk” ün ifadesi “enfeksiyon” sözcüğünün yabancı kökenli kullanımını göstermektedir. Buna karşın, daha sonraki aylarda çıkan bir haberde, Milliyet gazetesi 05.11.2020 tarihli röportaj metninde geçen “...mevsim değişikliğiyle beraber soğuyan havayla birlikte rüzgârlı ve sisli havalarla daha sık karşılaşacağı ve bu durumun koronavirüsün *bulaş* riskini artırabileceği” ifadesi, yabancı terim (enfeksiyon) yerine “bulaş” Türkçe karşılığının tercih edildiğini göstermektedir. Morfolojik açıdan terimin kökeni yenidir,

çünkü TDK'de *bulaşıcı/bulaşıcılık* sözcükleri yer almaktadır. İncelediğimiz gazete haber metinlerinden yola çıkarak, COVID-19 terminolojisi ile ilgili düzenlemeler sonrasında, Türkiye'deki gazete haberlerinde COVID-19 terimlerinin Türkçe karşılıklarının kullanımına daha fazla yer ve önem verildiğini söylemek mümkündür.

Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'de COVID-19 terminolojisinin hazırlanma ve kullanım evresi ile günlük kullanımda basın dilinden hareketle, terimlerin kullanımının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Haber metinlerinin bilgilendirici olması ve hedef kitleyi etkilemedeki önemli rolü açısından örneklemede Türkiye'deki yüksek tirajlı bazı ulusal gazetelerin COVID-19 ile ilgili haber metinlerine başvurulmuştur. Bu bağlamda, COVID-19 terimlerinin gazete haberlerindeki kullanımı Türkiye'deki COVID-19 ile ilgili terminolojik düzenlemeler öncesi dönem ile sonrası dönem olmak üzere iki dönemde incelenmiş ve belirtilerin uygunlukları belirli belirtim değerlendirme ölçütleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Türkiye'deki COVID-19 ile ilgili terminolojik düzenlemeler öncesi dönemde (hastalığın ilk üç ayında), gazete haberlerinde yabancı kökenli terim kullanımının yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Ödünçlenen bazı yabancı terimlerin ise birbirinden farklı Türkçe yazılış şekilleri ile haber metinlerde yer aldığı görülmüştür. Örneğin, Tablo 1'de belirtilen, COVID-19 teriminin gazete haberlerindeki farklı Türkçe yazılışları. Bazı haber metinlerinde ise aynı terim için haber başlığında ayrı metin içinde ayrı yazılış şekillerinin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum, özellikle COVID-19 teriminin haber başlığında ve metninde farklı yazılışlarıyla kendini göstermiştir. Gazete haberlerindeki COVID-19 terimlerinin ilgili belirtim değerlendirme ölçütleriyle uygunlukları değerlendirildiğinde, terimlerin genel olarak yabancı kökenleriyle ve farklı yazılış şekilleriyle kullanıldıklarını ve bu durumun 'hedef gruba uygunluk', 'açıklık', 'dilsel-mantıksal doğruluk' ve 'türetebilirlik/ çekilebilirlik' açılarından bazı sorunlar yarattığını söylemek mümkündür.

Türkiye'deki COVID-19 ile ilgili terminolojik düzenlemeler sonrası dönemde ise gazete haberlerinde terimlerin Türkçe karşılıklarının kullanımına doğru bir yönelim olduğu gözlemlenmiştir. Bu yönelimde T.C. Sağlık Bakanlığı ve Cumhurbaşkanlığı gibi resmi kurumların gerçekleştirdiği terminolojik girişim ve düzenlemelerin öneminin büyük olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu tarafından yabancı terimlerin Türkçe karşılıklarının sunulduğu lügatçe güvenilir bir kaynak olması bakımından önemlidir ve yabancı kökenli terim kullanımıyla ilgili bazı sorunların çözümünde etkin bir yere sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, çeşitli alanlarda terim kurullarının hazır bulundurulması, salgın gibi acil eyleme geçilmesi gereken konularda terminoloji sorunlarının kısa sürede çözülmesine olanak sağlayacaktır. Böylece hem Türkçemiz gelişip zenginleşebilecek hem de salgın gibi acil eylem planı gerektiren konularda geç kalınmadan olumlu yönde bir gidişatın temelleri en baştan itibaren atılabilecektir.

Kaynaklar

- Altun M. (2020). *Salgın Günlerinde Sözcükler*.
<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10156566941991991>, Erişim Tarihi: 16.05.2021.
- Altun M. (2020). *Google Haber'den salgın sözcükleri*.
<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10157463438721991>, Erişim tarihi: 16.05.2021.
- Aysan A. F., Balcı E., Karagöl E. T. ve diğerleri (2020). *Covid-19 Pandemi Değerlendirme Raporu*. Eds. Şeker M., Özer A., Tosun Z. ve diğerleri, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, TÜBA Raporları No: 34, <http://www.tuba.gov.tr/files/images/2020/kovidraporu/Covid-19%20Raporu-Final+.pdf>

- Çavdarci G. (2020). *Koronavirüs İle Hayatımıza Giren Terimler*.
<https://www.hurriyet.com.tr/mahmure/yazarlar/gulcin-cavdarci/koronavirus-ile-hayatimize-giren-terimler-41495170>, Erişim tarihi: 14.05.2021.
- Çöl M. & Güneş G., Evren E. & Us E. ve diğerleri (2020). *COVID-19*. Eds. Osman Memikoğlu & Volkan Genç, Ankara Üniversitesi Basımevi. <http://www.medicine.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/121/2020/05/COVID-19-Kitap.pdf>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- Drewer P., Pulitano D., Schmitz K. (2015). *Terminoloji Çalışması - En İyi Uygulamalar 2.0*. Türkçeye uyarlayan: Ender Ateşman, Grafiker Yayınları.
- Eker S. (2020). *Her Aynı Görünen Aynı Değildir II*.
<https://www.facebook.com/SERA1962/posts/2515528488685921>, Erişim tarihi: 16.05.2021.
- Hasuder COVID-19 Görev Grubu (2020). *Yeni Koronavirüs Hastalığı (COVID-19): Kavramlar ve Tanımlar Rehberi*. <https://korona.hasuder.org.tr/wp-content/uploads/Terminoloji-28.3.2020.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2021.
- Özdoğan M. (2020). *Koronavirüs (COVID-19) SÖZLÜĞÜ: Bilinmesi gereken 20 terim*.
<https://www.drozdogan.com/koronavirus-covid-19-sozlugu-bilinmesi-gereken-20-terim/>, Erişim tarihi: 14.05.2021.
- Üren Ç. (2020). *A'dan Z'ye Kovid-19: Koronavirüs terimleri sözlüğü*.
<https://www.indyturk.com/node/160731>, Erişim tarihi: 14.05.2021.
- Yılmaz Y. (2020). *Cumhurbaşkanlığı Kültür Ve Sanat Politikaları Kurulu Türkçelerini Önerdi*.
<https://www.facebook.com/groups/50794706990/posts/10156638737476991>, Erişim tarihi: 16.05.2021.
- Zülfikar H. (2011). *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*. Türk Dil Kurumu.
- Zülfikar H. (2020). Gündemi Meşgul Eden Sağlık Terimleri, *Türk Dili*, 69 (821).

Online References

- <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66394/covid-19-sozlugu.html>, Erişim tarihi: 14.05.2021
- <https://journo.com.tr/tirajlar-2020>, Erişim Tarihi: 19.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/milliyet-tv/bilim-kurulu-uyesi-uyardi-ikinci-bir-pik-yasayabiliriz-video-6245554>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2021/05/08/mutasyonlu-viruste-kac-gun-olmali-uzmanindan-dikkat-cek-en-izolasyon-aciklamasi>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/pandemi-surecinde-20-yas-alti-nelere-dikkat-etmeli-41520788>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-haberi-saglik-bakani-fahrettin-kocadan-onemli-aciklamalar-41644457> Erişim tarihi: 21.05.2021
- <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/cinde-sars-salginini-suphesi-41410963>
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/kocaeli-il-saglik-mudurlugunden-koronavirus-aciklamasi-41434022>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/abd-koronavirus-tehdidi-nedeniyle-acil-durum-ilan-etti-41435313>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-haberler-ve-korkulan-ordu-avrupada-korona-virus-kaynakli-ilk-olum-41448079>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/japonyadan-kovid-19-ile-mucadele-icin-2-5-milyar-dolarlik-paket-41458300>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/corona-virus-bilgilendirme-brosuru-81-ile-gonderildi-41459026>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/aile/koronavirus-kaygisini-cocuklariniza-hissettirmeyin-41470043>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iyilesmis-hastanin-kaniyla-corona-virus-tedavisi-turkiyede-de-basliyor-41482491>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/01/22/saglik-bakani-kocadan-son-dakika-grip-aciklamasi>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/01/31/corona-virus-belirtileri-nelerdir-corona-virusu-belirtileri-nasil-fark-edilir>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/02/18/kovid-19-dunya-genelinde-73-binden-fazla-kisiye-bulasti>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/galeri/saglik/koronavirus-hakkinda-dogru-bilinen-yanlislar>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/03/02/saglik-bakanligi-bilim-kurulundan-koronavirus-brosuru>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/galeri/saglik/10-soruda-koronavirus-iste-koronavirus-ile-ilgili-bilmeniz-gerekenler>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sabah.com.tr/saglik/2020/03/31/salgin-korkusu-varolan-psikiyatrik-hastaliklari-tetikliyor>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/enfeksiyon-hastaliklari-uzmani-dr-kadir-gokturk-anlattikoronavirusten-korunmanin-4-yolu-5600628>, Erişim tarihi: 22.05.2021.

- <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbul-universitesinin-corona-virusu-raporu-ortaya-cikti-5600119/>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/dunya/corona-uyarisi-yapan-ve-susturulmak-istenen-doktora-da-virus-bulasti-5606462/>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/koronavirus-nesnelerin-uzerinde-ne-kadar-sure-yasayabilir-5624953/>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/prof-dr-colak-koronavirus-yayilma-hizi-azalacak-cunku-5658383/>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/saglik/yeni-koronavirus-enfeksiyonunu-teshis-edebiliyor-muyuz-olasi-bir-salgina-hazir-miyiz-5671370/>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/corona-virusu-nedeniyle-karantinaya-alinan-il-ilce-mahalle-ve-koyler-5711405/>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/cinde-ortaya-cikan-virus-tum-dunyaya-yayilabilir-2234020>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/bakan-kocadan-coronavirus-aciklamasi-2236547>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/bakan-koca-ulkemizde-koronavirus-tanisi-alan-vatandasimiz-yok-2236855>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/dunya-saglik-orgutunden-hukumetlere-koronavirus-cagrısı-hazirlikli-olun-2239350>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/metrobus-ve-duraklara-koronavirus-temziligi-2241583>, Erişim tarihi: 23.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/turkiye-koronavirus-icin-etkin-onlemler-aldi-2243892>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.posta.com.tr/son-dakika-turkiyede-corona-virusten-olenlerin-sayisi-214e-yukseldi-2246965>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/turkler-ambulans-ucakla-getirilecek-6132862>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/galeri/operasyon-tamam-ankaradaki-14-gunluk-karantina-basladi-6134994/1>, Erişim tarihi: 22.05.2021.
- <https://uzmanpara.milliyet.com.tr/haber-detay/gundem2/koronavirus-sonrasi-sirketler-tek-tek-acikladi-onlarca-magaza-kapandi/98000/98736/>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-koronaviruste-sok-dalgaları-devlet-baskani-karantinada-6154780/2>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/galeri/son-dakika-en-yetkili-isimden-soke-eden-koronavirus-aciklamasi-iste-tehlikede-olan-4-ulke-6156820>, Erişim tarihi: 20.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/corona-virusu-vaka-sayisi-ve-olum-sayisi-kac-oldu-turkiyede-corona-virusu-tablosu-6176415>, Erişim tarihi: 21.05.2021.
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/pandemi-hastanesinin-yogun-bakim-unitesi-ilk-kez-goruntulendi-6275266>, Erişim tarihi: 5 Ağustos 2020
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/toplum-bilimleri-kurulu-uyesi-ilhan-aktif-vaka-sayisi-19-binlere-cikti-6296830>, Erişim tarihi 3 Eylül 2020

- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yogun-bakimdaki-baskan-bocekin-kritik-sureci-devam-ediyor-6321630>,Erişim tarihi 4 Ekim 2020
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-icislerinden-yeni-korona-genelgesi-81-ilde-yasaklandi-6352520>,Erişim tarihi 11 Kasım 2020
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/son-dakika-kadir-topbas-koronavirus-nedeniyle-yogun-bakima-alindi-6370999>,Erişim tarihi 4 Aralık 2020
- <https://www.milliyet.com.tr/pembenar/corona-virusu-belirtileri-nelerdir-korona-virus-covid-19-tum-belirtileri-6402275> Erişim tarihi 10 Ocak 2021
- <https://www.milliyet.com.tr/dunya/almanyada-koronavirus-olumleri-60-bini-asti-6423856>, Erişim tarihi 5 Şubat 2021
- <https://www.milliyet.com.tr/ege/nefes-alacak-hal-birakmiyor-6456181>, Erişim tarihi 15 Mart 2021
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yogun-bakimlar-pek-cok-ilde-doldu-6479387>,Erişim tarihi 12 Nisan 2021
- <https://www.milliyet.com.tr/gundem/onlar-bizim-meleklerimiz-karim-oldu-mu-6503768>, Erişim tarihi 12 Mayıs 2021
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bilim-kurulu-uyesinden-dikkat-cekten-sozler-akil-alir-gibi-degil-41517143>, Erişim tarihi 14 Mayıs 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/prof-dr-mehmet-ceyhandan-10-hayati-oneri-41550648>,Erişim tarihi 26 Haziran 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyenin-koronavirusle-mucadelesinde-son-24-saatte-yasananlar-41573414>,Erişim tarihi 26 Temmuz 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/osman-muftuoglu/pandemiye-fren-olabilecek-10-yeni-oneri-41580467>,Erişim tarihi 6 Ağustos 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/pandemi-doktoru-koronavirusle-mucadeleyi-anlattı-41610216>, Erişim tarihi 3 Eylül 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/son-dakika-5-gun-arayla-iki-aci-olay-41660893>, Erişim tarihi 12 Kasım 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/entube-dogum-yapan-anne-hayatini-kaybetti-41677363>, Erişim tarihi 2 Aralık 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/yogun-bakimdakilerin-yarisi-gocmen-41753793>,Erişim tarihi 3 Mart 2021
- <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ordudan-aci-haber-kari-koca-5-gun-arayla-koronavirusten-oldu-41801291>, Erişim tarihi Mayıs 2021
- <https://www.sabah.com.tr/galeri/yasam/son-dakika-haberi-bakan-koca-turkiyede-corona-virusu-gunluk-tabloyu-ve-son-durumu-paylasti-turkiyede-corona-virusu-vaka-olum-iyilesen-hasta-sayisi-kac-oldu/3>,Erişim tarihi 29 Mayıs 2020
- <https://www.sabah.com.tr/kilis/2020/07/09/kiliste-korona-virusten-tedavi-goren-hasta-sayisi-65e-yukseldi>, Erişim tarihi 9 Temmuz 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/futbola-yeniden-baslama-planlari-alt-ust-oldu-41514185>, Erişim tarihi 10 Mayıs 2020
- <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-son-dakika-haber-27-subat-koronavirus-tablosu-son-durum-turkiye-corona-virus-vaka-sayisinda-dikkat-cekten-yukselis-iste-covid-19-verilerinde-son-aciklamalar-41746289>, Erişim tarihi 28 Şubat 2021

<https://www.hurriyet.com.tr/galeri-corona-virus-gecirenler-ne-zaman-asi-olabilir-iste-covid-19-olanlar-icin-ikinci-doz-asi-detayi-41823820>, Erişim tarihi 02 Haziran 2021

<https://www.hurriyet.com.tr/video/koronavirus-asilamasinda-yas-siniri-30a-indi-41835508>, Erişim tarihi 19 Haziran 2021

<https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/pik-yapmak-ne-demektir-pik-noktasi-nasil-oluyor-5758466>, Erişim tarihi 19 Nisan 2020

<https://www.hurriyet.com.tr/gundem/pik-noktasi-3-mayista-41499346>, Erişim tarihi